НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ДОСЕГ С ДЕЦА СЕ ПРОМЕНЯ ПОД ОБЩИТЕ УСИЛИЯ НА ГРАЖДАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ, ИНСТИТУЦИИ И ПРОФЕСИОНАЛНИ ОБЩНОСТИ. НА ДНЕВЕН РЕД Е ЗАСИЛВАНЕ НА МЕЖДУСЪСЛОВНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ПОДХОДИ

Кръгла маса на тема „Наказателното правосъдие в досег с детето в България: постижения и предизвикателства“ се проведе днес в Конферентната зала на Съдебната палата, организирана от Фондация за развитие на правосъдието съвместно с Националното бюро за правна помощ патронажа на Министъра на правосъдието.

Събитието събра повече от 40 участници от институции и организации от публичния и неправителствения сектор, ангажирани с развиването на правните стандарти на наказателно правосъдие с участие на дете. Сред тях бяха председателите и заместник-председатели на Върховния касационен съд и Националното бюро за правна помощ, директорът и зам-директорът на Националния институт на правосъдието, секретарят на Националната комисия за борба с трафика на хора, високопоставени представители на Омбудсмана, Държавната агенция за закрила на детето, Държавната агенция за бежанците, Висшия адвокатски съвет, Дирекция „Правно-нормативна дейност“ на МВР, Академия на МВР, Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и др. Неправителственият сектор бе представен от Националната мрежа за децата, Института по социални дейности и практики, УНИЦЕФ, Центъра за изследване на демокрацията, Фондация П.У.Л.С, Асоциация „Анимус“, Фондация „За Надежда“ и др., както и представители на съсловните организации на съдиите и прокурорите, отделни магистрати, адвокати, експерти и членове на академичната общност.

В приветствието си към участниците зам.министър Михаела Мечкунова подчерта приоритетното значение на държавните политики в областта на детското правосъдие и благодари на екипа на проекта, на неговата изпълняваща организация, на неговия донор и на неговите партньори за усилията да се осигури устойчивост на

проектните резултати, които според нея не са изолирани постижения, а част от системна промяна, за която заслуга има целият сектор.

Директорът на НИП **Миглена Тачева** акцентира на усилията на НИП в изграждането на експертната професионална общност „Правосъдие за деца“ и стратегическите политики на Института в изграждане на общи компетентностни стандарти. Тя потвърди интереса на НИП към концепцията за образователен стандарт, която предстои да бъде изготвена от екипа на проекта „Темида вижда детето-2“ до края на лятото и ползана от екипа на НИП при подготовката на неговия стандарт, както и към съвместното провеждане на проектните обучения през есента.

Председателят на НБПП **Наталия Илиева** очерта значимата роля служебните защитници в наказателните производства с участие на деца и необходимостта адвокатите да бъдат по-плътно интегрирани в дейностите на сектора.

Събитието бе водено от **Ива Пушкарова**, председател на ФРП и ръководител на проекта „Темида вижда детето-2“. В приветствието си към участниците тя сподели виждането си, че постиженията на сектора се дължат на трайната и последователна ангажираност на организациите в него с каузите на детското правосъдие, която прави отделните им проекти свързани и допълващи се. Според нея успехите се дължат на утвърдената култура на сътрудничество и взаимопомощ, лишени от конкуренция, ревност и завист. Тя даде примери с проекти, изпълнявани успоредно от различни организации и с различни целеви групи, които имат идентични цели и подходи за постигането им. Тя благодари за подкрепата, която секторът оказва на проекта „Темида вижда детето-2“, както и на екипа на изпълнявалата го до момента организация АПБ. Основен акцент в изказването ѝ бе увереността, че секторът е прерастнал в общност, основана на ценности, обединени усилия, професионален опит и чувство за принадлежност, а целта на кръглата маса е участниците в нея се насърчат към сътрудничество.

Мирела Андреева, член на изследователския проект „Прилагане на Принципите за ефективно провеждане на разпити (Принципите Мендес) в досъдебното производство по наказателни дела в България“ на Катедрата по наказателноправни науки към ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“, разви разликите между етичния и формалистичния подход на разпит на деца в наказателното производство и запозна участниците с предварителни резултати от научни изследвания за присъствието на двата подхода в българската практика.

При представянето на политиките на УНИЦЕФ **Любомир Крилчев** коментира, че в сравнителноправен мащаб България прилага изолационни наказания спрямо деца рядко. Според организацията основните проблеми са в дълги процедури, неясна терминология, слаба междуведомствена координация, ограничена правна помощ, специализирани услуги за деца и прилагане на възстановителни подходи и недостиг на добре обучени кадри.

Георги Еленков от НМД направи критичен анализ на случая със сексуално насилие над 14 деца в Сливен. Акценти с изказването му бяха нуждата да се гарантира капацитета професионалистите, работещи с деца, и професионални стандарти за подбор, поддържане на квалификацията, конкурентно кариерно развитие и атестация, както и темите за киберпрестъпления и сексуални престъпления срещу деца, необходимостта от спешна реформа на системите, ангажирани с работа с детето, преди то да попадне в досег с наказателното правосъдие.

Димитър Марков от ЦИД очерта предизвикателствата при изпълнение на наказанията, наложени за престъпления, които осъдените са извършили като непълнолетни, и възможностите за реформи. Акцент в изказването му бе липсата на достъп до обучения на служителите от системата и липсата на гъвкавост към осъдени, които са навършили пълнолетие в хода на изтърпяване на наказанието. „Огромен проблем е, че с навършване на 18 годишна възраст детето внезапно става пълнолетен възрастен“, каза той, и системата забравя, че до преди ден то е било дете. От голям интерес за участниците бе представеният самообучителен модул, разработен от ЦИД за служители на системата за изпълнение на наказанията.

Адвокат **Диляна Гитева**, член на екипа на проекта „Темида вижда детето“-2, говори за разликите между щадящата и адаптираната процедура и рисковете, които възникват за правата на децата в наказателния процес, ако двете процедури се смесят, както и трудности при тълкуването и прилагането на принципа за висш интерес на детето в конкретни случаи, особено когато принципът е в конфликт с обществения интерес или процесуалната икономия.

На основата на анализ на съдебна практика **Ива Пушкарова** очерта тенденции на положителна промяна, свързана с все по-осъзнато утвърждаване на практиката по участие на представители на подпомагащи професии, провеждане на разпити на деца-свидетели в специализирани помещения, рационализиране на ролята на родителя за осигуряване на емоционална подкрепа и сигурност на детето и разпознаването на висшия интерес на детето, като системата е особено чувствителна към гарантиране на щадящата процедура. Положителни са процеси на все по-активно търсене на обучения, обучителна литература и формати за повишаване на квалификацията и множество примери за спонтанно обединяване на магистрати и други професионалисти в специализирани общности за обмен на опит. Все още обаче е налице недостатъчно осъзнаване на основанията за съществуването на нововъведените стандарти, вкл. поради недостиг на специализирано неюридическо знание, което води до формализация на прилагането и на новите институти или до дисбалансирано прилагане на институти на щадящата и адаптираната процедура. Такива примери са формалното използване на синя стая без адаптиране към детето, олтдаване на предимство на правни гаранции за щадящо третиране на деца-свидетели пред правото на защита на обвиняемия, разпит на непълнолетен в синя стая, който започва като разпит на свидетел и преминава в разпит на напренасяне на заподозрян и др. Като основни предизвикателства остават навършването на пълнолетие на детето в хода на производството, които са различни при обвиняем и пострадал, разпознаването и даване на адекватен процесуален отговор на редица уязвимости на детето, специализацията и професионалният интегритет, който да позволи на системата да реагикра предсказуемо и емоционално независимо при престъпления с участие на деца.

В последвалия интензивен и продължителен професионален разговор **проф. Нели Петрова** от Института по социални дейности и практики сподели опита на организацията с управлението на сини стаи и зони-закрила. **Катя Кръстанова** от Асоциация Анимус запозна участниците с основни резултати от свое изследване, свързани с отражението върху психичното здраве на децата-жертви на сексуално насилие на липсата на възмездие за извършителя. От представителите на **НКБТХ, Омбудсмана, Висшия адвокатски съвет** на обсъждане бяха поставени въпроси, свързани с разпознаването на уязвимостите при децата, координацията между институциите, целите, към които секторът актуално се стреми и др.

Обединяваща тема бе координирането и сътрудничеството между различните професионални съсловия и осигуряването на мултидисциплинарен подход при решаването на случаи, в които дете е пострадало или е извършило престъпление. Изказванията бяха доминирани от **нуждата от общи за сектора стандарти**, включително по отношение на понятийния апарат, подходите и нагласите, които да осигурят **еднопосочни и взаимодействащи си институционални политики и действия на гражданските организации.** От всички изказвания стана ясно, че **секторът има традиции в създаването на знание и е ценностово ангажиран с каузите на правата на детето, но не достигат конкретни компетенции как да се осигури резултатно практическо прилагане на стандартите**. Ясно очертана бе потребността и ползата да се развиват общи за всички участници в наказателната система в досег с деца умения и протоколи как представителите на подкрепящите професии (педагози, психолози, социални работници) да работят с магистрати, какви професионални роли имат различните участници в Координационния механизъм и наказателния процес, както и каква е минимална необходимата базова грамотност по право и психология на детското развитие за всички.

Участниците се обединиха около **нуждата организациите от целия сектор да говорят много повече и по-често помежду си и с държавата, за да се повиши ефективността на общите усилия и устойчивостта на резултатите. Участници споделиха, че са чули собствените си борби и каузи в изказванията на колеги и потвърдиха, че в системата за детско правосъдие тече промяна**.

Това е първото събитие по обновения проект „Темида вижда детето-2", който от юли 2025 г. се изпълнява от Фондацията за развитие на праводъдието с подкрепата на семейна фондация „Лъчезар Цоцорков" в партньорство с 11 институции и организации, сред които Националният институт на правосъдието, Върховният касационен съд, Държавната агенция за закрила на детето, Националното бюро за правна помощ, Националната комисия за борба с трафика на хора, Съюзът на юристите в България, Националната мрежа за децата, Центърът за изследване на демокрацията, Фондация П.У.Л.С, Фондация „Български адвокати за правата на човека", Центърът за обучение на адвокати „Кръстю Цончев". Изявленията и мненията, изразени на кръглата маса, принадлежат на авторите и не отразяват непременно вижданията на фондация „Лъчезар Цоцорков" или на нейните партньори.

Материалите от кръглата маса тук:

Любомир Крилчев, УНИЦЕФ, „Международни стандарти и предизвикателства пред правосъдието, съобразено с интересите на детето, и работата на УНИЦЕФ"

Георги Еленков, Национална мрежа за децата, „Ключови каузи и казуси. Данни от мониторинговия доклад „Бележник 2025 г.: Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата?"

Димитър Марков, Мария Дойчинова, Център за изследване на демокрацията: „Изпълнение на наказанията за престъпления, извършени от непълнолетни:

предизвикателства, обучение и възможности за реформи”

адв. Диляна Гитева, ФРП, „Щадящата и адаптираната процедура и Координационния механизъм“

доц. д-р Ива Пушкарова, ФРП, „Какво се промени в практиката след есента на 2023 г.“

16 Юли 2025